

CAPVT III.

D B

DIFFERENTIIS IURIS PVBLICI
VNIVERSALIS A IURE GENTIUM,
POLITICA, NOTITIA SINGULARIS REIP.
& IURE PVBLICO PARTICVLARI.

§. I.

Ius Publicum vniuersale *systematice* confide-
ra-

Cum enim *ius naturæ* sit *vniuersale* & sic ad omnium hominum actiones applicari possit, non apparet, cur pro *diuersitate obiecti* non possit diuersam denominationem sortiri, & *docendi causa*, inter se doctrinæ quædam distingui, licet alias nihil impediatur, quo minus etiam in vno complexu ab aliis tradi possint. Methodus arbitraria est. Hinc factum, vt in denominatione simplici *iuris naturæ* subsistamus, si hominum singularum, quatenus absolute considerantur, non habito respectu ad rempubl., negotia secundum leges naturales examinemus; quod si vero eadem principia ad *integras gentes* inter se agentes & controuertentes applicemus, *iuris gentium* denominationem accipit, vti suo loco demonstratum est. Et denique si principia *iuris naturæ* ad *statum reipublicæ* eiusque ordinem applicare intendimus, hanc partem *iuris publici vniuersalis* nomine insignire solemus. Vtrobique idem *ius naturæ*, sed quod propter diuersum obiectum recte distingui potest. Dum ita clariss. autor *ius gentium a iure naturæ* separare voluit, concedat necesse est, *ius publicum vniuersale* ita separatim quoque tractari posse. Atque ex his (II.) nunc patet, non recte *ius gentium* & *ius pu-*

publicum uniuersale propter diuersos respectus ab eo confundi, quamuis enim ex vno principio fluunt, singula tamen iurum peculiarem statum supponunt, secundum quem ius naturæ quoque variat; alia enim est ratio iuris in statu naturali inter gentes, & alia ratio iuris in statu reipublicæ, vbi plane diuersissimæ conclusiones deprehenduntur, vt in speciali parte ostendendum erit. (III.) Præterea illud quoque animaduertito, clar. autorem adhuc stare a partibus politicorum antiquorum, qui loco genuinæ politicæ prudentiæ, vel quæstiones *iuris gentium*, vel *iuris publici uniuersalis* tradiderunt, veram autem prudentiam politicam neglexerunt, quem defectum egregie suppleuit Illustr. HERBERTVS in *elem. prud. politicæ*, simulque ab alienis in illa disciplina abstinuit. Denique (IV.) id potissimum vrget, deficere hic fundamentum proprium, seu principia huic disciplinæ propria, quæ tamen non adeo longe petenda sunt, si tantum conditionem *status civilis* paulo penitus intuebitur, & diuersitatem negotiorum *publicorum* & *priuatorum* examinabit, quemadmodum etiam infra aliquod principium proprium iustituedum erit. vid. *cap. seq. §. 4.* Principium primum certe non mutatur, sicuti nec in iure gentium; ast nouus ille *status* hominum, scilicet *civilis*, noua & peculiaria producit necessario iura, & quidem in tanta copia & abundantia, vt non inepte illi faciant, qui hæc separatim tractant, & ostendunt, quod diuersi respectus iurum diuersitatem etiam postulent. Reuera itaque non videtur *existentiam* huius disciplinæ negare, sed tantum illud vnice agere, vt ostendat, non necesse esse separata doctrina hanc iuris partem proponere. Vt ut itaque in PUFENDORFFIO non reprehendimus, quod hanc partem simul in *tr. de iure nat. & gent.* complexus sit, ita nobis vitio verti non potest, quod separatim illam tractemus, & secundum propria eiusdem principia, statui civili accommodata, *actiones publicas* diiudicemus.

ratum est complexus (f) legum publicarum vniuersalium conueniente methodo adornatus, sensum earundem genuinum, applicationem prudentem, & quæ huc spectant, exhibens.

§. II. Præterea vero fumitur etiam *habitualiter*, designans habitum (g) leges publi-

f) Collectionem legum publicarum vniuersalium, non quamlibet, sed *congruam* & per modum *artis* exhibitam, & *conueniente methodo* exultam requiro. Neque enim huc referri potest collectio, in qua sparsim tantum leges sunt digestæ, vti in *iure publico particulari* fasciculi harum legum plures extant. Nam præterea & *sensus* legum genuinus eruendus, & applicandi methodus tradenda, leges enim non *ex verbis* solum iudicandæ, sed *ex mente*. Obiectum huius prudentiæ iuris sunt *ipsæ leges vniuersales*, tum recte *interpretandæ* tum *applicandæ*; legum autem ipsarum publicarum obiectum est *status publicus generatim consideratus*, quatenus quæritur, quid *iustum* vel *iniustum* sit. An non vero & negotia cum exteris peragenda hic simul obiectum legum publicarum constituunt, veluti belli, pacis, foederum? Negat hoc Dn. HERTIVS de *iurispr. vniuers. sect. 2. §. 9.* quoniam hæc ex alia iuris naturæ parte petenda. Quod concedi potest, quatenus negotia hæc *absolute* ipectantur, prout intercedunt inter *liberas respublicas*; interim quia simul respectum *ad ciuitatem* inuoluunt, dum ad securitatem ciuitatis debent esse directa, suo modo quoque huc trahi posse videntur, vt tamen iuxta monitum Illust. HERTII hi diuersi respectus non confundantur.

g) Cognitio legum harum quidem omnibus hominibus inest, iisque quasi *conuata* videtur, ast hoc de *principiis pri-
ncipis & communibus* est intelligendum, imo hæc *cognitio*

VTI A IUR
 blicas vniuersales
 detent ad negocia
 quilibet de pa
 § III. Sensus i
 que vniuersalium
 in est omnium va
 (quæ) vero hæc
 getem nationes
 te habere, lege
 cognoscendi, tem
 nis principis or
 omnes homines q
 tem harum legum
 nor excusant. Qu
 nos ex se, sed a
 blicas quem detur
 tione possunt
 illos applicandi
 etiam legum &
 gnis, sed imo
 inque hoc hab
 tur. Hæc quæ
 re videtur, vt
 minarum cogit
 tum fieri, ex
 barientiam, ve
 ament detegam
 dentia inuoluit
 solum inuoluit
 res restant, vt
 gesim.
) Cuius cognitio
 inuoluit iur.
 prium in hæc ali
 ius nature per se

blicas vniuersales recte intelligendi & prudenter ad negotia publica applicandi, tranquillitatis & pacis publicæ gratia.

§. III. Sensus seu *cognitio* (h) harum legum vniuersalium per demonstrationem cer-

tio est admodum *rudis* propter naturæ deprauationem. Quodsi vero hæc *cognitio* per *manuductionem* & diligentem meditationem excolitur, oritur inde in mente *habitus*, leges hæc innatas eo facilius & certius cognoscendi, remotioresque conclusiones, quæ ex primis principiis oriuntur, solide diiudicandi. Vnde omnes homines quidem aliquam scientiam & cognitionem harum legum habent, sed plerumque *rudem* & *minus excultam*, dum parum sibi attendunt, & veritatem non ex se, sed aliunde extra se addicere volunt! *habitus* autem demum illi possident, qui *excultam cognitionem* possident cum *promittitudine*, in quavis materia illas applicandi. Consistit vero ille *habitus* in *sensu* accurato legum & *usu* seu *praxi*. Non nudæ *scientiæ* gratia, sed imprimis propter *usum* iura nata sunt. Qui itaque hoc *habitu* instructus est, dicitur *iuris consultus*. Hodie quidem ex pessimo quodam errore obtinere videtur, vt *ICTos* fere vnice ex *solida legum Romanarum cognitione* æstimemus, quia ab antiquo creditum fuit, ex hoc iure omnem legum scientiam esse hauriendam, verum sicuti in hoc sensu nemini *ICTi* nomen denegamus, ita quoque qui harum legum prudentia instructi sunt, *ICTi* eo magis dici possunt, vel saltem *iuris publici vniuersalis consulti*, cum ita aptiores reddantur, vt feliciores in *iure positiuo* faciant progressus.

*) Circa cognitionem legum naturalium hæc capita per-
lustranda sunt: (1) An detur aliqua *demonstratio* a priori in hac disciplina? (2) An utilis sit cum iam ius naturæ per se notum sit? Prius membrum, *an de-*

tur aliqua demonstratio in hac disciplina, negandum videtur ex argumentis, quæ Ictus Regionontanus celeberrimus THEOD. PAULI in *tr. de veris iuris & iurispr. principiis* p. 2. q. 11. adducit: Utget (I) quod tot sint eruditorum dissensus circa primum principium, & quod Dd. dum demonstrare ius naturæ voluerunt, eius certum finem amiserint. (II) quod plerique non veritatis cupidine ducti ius naturæ tradiderint, sed magis ostentationis gratia, & sic rationem iuris naturæ quæsiuerint, vbi ius omni ratiocinio longe est evidentius, vel vbi id, quod operose probare satagunt, a nemine, qui sanæ mentis est, in dubium vocari possit. (III) Quod quæstiones iuris huius non sint disputabiles, adeoque, qui easdem in dubium vocat, non ratione sed *paua* indigeat. (IV) Denique addit, tandem esse subsistendum in aliquo principio, cui vltimo demonstrationis termino. Verum quod pace viri eruditissimi dixerim, subdubito, an ex his rationibus possit concludi, non dari in hac disciplina demonstrationem. Primum argumentum enim facile resolui potest, si modo attendamus, de quonam dissentiant Dd. scilicet de primo aliquo & fundamentali principio. Iam vero antea supposui, reuera plerosque non dissentire, sed conceptus suos mentis tantum paulo aliter efferre, dum alii supponunt *socialitatem*, alii *amorem*, alii *amicitiam*, alii *pacem* &c. sed hi omnes in effectu consentiunt, & quilibet tantum studet aptiori modo doctrinam hanc connectere. Deinde ponamus, vti inter quosdam est, inde tamen non sequitur, plane huius disciplinæ non dari demonstrationem, sed saltem, *caute* circa hanc procedendum, ne amittatur. Veritas sine dubio & certitudo optima est in sacris litteris, quam tamen tot controuersie Theologorum non euertunt. Alterum argumentum procedit quidem in primis iuris naturæ principiis, de quorum veritate satis constat, & hæc demonstratione non indigent, quatenus non vocantur in dubium. Verum (a) demonstratio non suscipitur propter

certam & indubiam habetur, & sic per argumenta a *ratione* desumpta expeditur.

§. IV. Quemadmodum vero in omni demonstratione *principium* aliquod *fundamentale* constituendum, ex quo omnes reliquæ conclusiones pronò alveo fluere debent, ita
in

propter *leuissima* & *notissima* *juris* *natura* *præcepta*, sed propter *conclusiones* *remotiores*, quæ non æque cuius patent, vti *notissima* *principia*. (b) Imò & *leuissima* *principia* licet *veritatem* in se habeant, non carent *controuersis*, quas homines male sani mouerunt, ad quos contuendos demonstratione opus est. Quis dubiis ab HOBBSIO & SPINOSA motis absque demonstratione respondebit? Tertium argumentum inter eruditos merito proferri non debeat, cum dubia non pœnis sed ratione sint retundenda. Quartum facilius admitti potest, cum in demonstrationibus non fiat processus in infinitum vltra propositionem fundamentalem, sed in hac subsistendum. Cum enim intellectus noster sit finitus, non potest quis in demonstrationibus ascendere in infinitum, sed necesse est, vt aliquando subsistat; atque sic tamen nihilominus manet demonstratio. Alterum caput de *utilitate demonstrationis* quod concernit, ex hætenus dictis apparet, absque hac quidem aliqua *principia* iam nota esse, cum sint cordibus hominum *inscripta*; sed in cap. 1. iam suppositui, hominem esse corruptum quoad omnes facultates, vt sæpe sibi non conscius, sed quasi ex somno excitandus est; hinc addidi, *manuductionem sapientum requiri*, per quam norma cordibus *inscripta* exciteretur, & homo ad sensus internos intra se reduceretur. Nulla melior autem *manuductio* dari potest, quam talis, per quam *veritas* rerum alicui ob oculos ponitur, id quod fit in *demonstratione*.

i) Fluit

in iure publico vniuersali itidem tale principium quærendum, quod summam in eo consistit: agenda est ea, sine quibus pax & tranquillitas specialis totius corporis ciuiliſ conseruari & vnio ciuiliſ contineri non potest (i).

§. V.

i) Fluit hoc principium vniuersale ex ipsa indole societatis ciuiliſ, & sine omnium rerum publ., ex quo in moralibus ratio formalis quæri solet. Sunt cœtus ciuiliſ in primis propter securitatem publicam instituendæ ex ordinatione etiam ipsius DEI. In origine prima quidem ciuitatum vitium aliquod subesse potest; attamen postquam cœtus ciuiliſ semel constitutus est, & extra illum pax, securitas & tranquillitas commodè haberi nequit, rectius autem mediante imperio obtineatur, & ita actiones rerum publ. huc in primis tendere debent, non alia potuit substitui regula, quam quæ in ipsa theſi proposita est. Est hæc ipsa subordinata principio iuris naturalis in genere considerati, de quo in e. 1. actum, quod ex speciali statu hominum peculiareſ ſuas conſequitur proprietates, quæ extra statum ciuilem ceſſabant. Hoc principium dirigit iura imperantium & obligationem ſubditorum, imo & officium boni principis inſtruit, & cum ex natura & ſine cœtum ciuiliſ fluat, non potest non eſſe verum, euident & adæquatum. Inſtas: atqui hoc non eſt principium proprium, ſed illud ipſum vniuerſale, quod in omni iure naturali pro fundamentum ponendum eſt, atque adeo tantum ſimpliciter applicatum ad statum ciuilem. Reſpondeo, eſt vtique hæc doctrina pars diſciplina iuris natura, generatim considerata, atque adeo ſub ejuſ prima fundamentali propoſitione etiam contineri debet. Quatenus itaque hoc principium generale ſpeciatiſ ad statum rerum publicarum applicatur, tunc magis naturam conſuſionis induit, quod ex generali illo, concordiam & pacem generis humani colendam eſſe, fluit, & immediate deducitur,

§. V. Applicatio legum publicarum ante omnia supponit notitiam (k) status publici & negotiorum publicorum.

§. VI.

tur, atque statui civili ita *pe-uliariter* applicatur, prout finis & ratio reipublicæ id postulat. Nihil tamen impedit, quo minus *diuerso respectu* principium primum & fundamentalis propositio *secundum quid* dici possit, scilicet respectu illius doctrinæ, de qua *separatim* agitur, cui hoc principium proprium est, postquam *speciatim* ad cæteris civiles applicatur, & negotiorum publicorum expeditionibus *vice* accommodatur. Sic eodem sensu principium iuris naturæ in genere considerari, *pacem esse seruandam*, recte assumitur pro primo principio in iure naturali, licet illud ipsum aliunde demonstrari queat, & hoc intuitu *conclusionis* vicem subire videatur, respectu *doctrinæ moralis in genere*, que *felicitem hominis* pro fundamento habet, ex quo fluit, *pacem esse seruandam cum aliis hominibus*. Et hoc ipsum decerni non ignorasse videntur, dum etiam in legibus XII. Tabb. *fundamentalem legem publicam* in hoc posuerunt: *salus populi suprema lex esto*.

k) Applicandum ius ad facta. Ergo utriusque scientia requiritur, neque enim recte leges applicaueris, nisi facti notitiam accuratam habeas, hinc imperator definitioni Iurisprudentiæ inseruit *notitiam rerum humanarum & diuinarum*. Variant quippe negotia ex suis circumstantiis, quibus non recte perpenis, iniustitia in applicatione committitur. Adeoque Icto non deneganda inquisitio in *naturam & intolem negotiorum*, quibus ius applicandum: veluti de *sacris* disputaturo incumbit naturam sacrorum & negotiorum ecclesiasticorum antea perlerutari, cum alias definire nequeat, an & quatenus *predicatum iusti* subiecto inrit, nisi subiecti natura perpenia fuerit. In hac doctrina de iure publico *uniuersali* idem asserendum esse nemo negabit,

§. VI. Præterea circa applicationem regulæ politicæ seu prudentiæ civilis (1) non sunt negligendæ, ne alias quis laborare videatur contra commodum ciuitatis, ad quod ius publicum tanquam ad centrum sese referre debet.

§. VII. Tandem quoque in applicatione ad particularia cuiuslibet reipubl. scita (m) respi-

gabit, adeoque naturam imperiorum & nexus civilis infra adhuc excutiendam existimauimus, sicuti hactenus iam naturam actionum publicarum explicuimus. Fufius hæc de re egi *differt. præliminari ad PETRUM DE MARCA de concord. sacerdot. & imp.*

*) Multa permiffa sunt, fed non conducunt: multa fecundum leges naturæ optime fieri poffunt, fed fi fiunt, detrimentum Reip. afferunt, vel tollunt illam vñionem Reip. Prudentia itaque fumma in applicatione opus, adeoque ICTUS, hac prudentia deftitutus, magis est *rabula*, quam verus ICTUS. Vnde apparet, quam amice ICTI & confiliarii munus confpiret. Si in iure priuato regulæ prudentiæ non funt negligendæ, multo minus ICTUS illis carere potest in hac doctrina. Ex merito certe in iure priuato laudatur *iuris prudentia cautelavis*, cum ICTI officium quoque fit cauere, h. e. confilia fuppeditare, qua ratione fe cure & absque damno illa, quæ iuris funt, applicari debeant. Frustra iuris prudentia nomen prudentiæ obtineret, fi regulas prudentiæ in applicatione iuris ICTUS fequi non deberet. Et hoc feniu recte prudentia vocatur *ars vita a CICERONE lib. 5. de finib. c. 6.* cum hæc demum vitam & actiones hominum quascunque, siue publicas siue priuatas, instruat. Hinc est, quod dicitur, omnia subordinata esse faluti Reip.

*) Sunt fui cuiuslibet Reip. mores, funt leges, fecundum

respiciendum, quia vix vlla datur respubl. quæ solo hoc vniuersali iure contenta sit, sed plurima etiam legibus fundamentalibus sunt circumscripta (n).

§. VIII. Quamuis vero hæc tria, *notitia status reipubl. singularis, politica, ius publicum particulare* in applicatione huius disciplinæ vsum habeant, non tamen cum hac sunt

dum quas regimen Reip. administrandum. — Hæc libertati imperantium, quam alias habent, certos limites ponunt, quo *ius publicum vniuersale* non mutatur, sed *naturalis restringitur libertas*.

n) Sunt hæc leges duplicis generis: *quædam tantum illud confirmant, quod ius publicum vniuersale præscribit imperantibus, cuius generis capita etiam in capitulationibus Imperatorum nostrorum occurrunt vid. art. 1 & 37. cap. 105. Quædam noui quid addunt, quo ipso ius summi Imperatoris, ex iure publ. vniuersali alias ei competens, restringitur, qualia sunt pleraque capita capitulationum. Quæ hic non sunt definita, manent sub regula huius iuris. Imo iura ipsa in quauis republica sunt fere eadem, adeoque horum natura ex iure publico vniuersali desumenda: sed *modus & exercitium* in legibus particularibus tantum solet circumscribi, ne imperans vel *solus* exerceat, vel *omni tempore* vel *libere, sed sub certis modis &c.* Ipsa ergo natura horum iurium addiscenda ex *iure publico vniuersali*; *exercitium* vero horum iurium ex *particulari*. Ceterum quo *simplicior* populus, eo magis regnandi ratio petitur ex hoc iure. De Tartaris Præcopiensibus refert IOACH. PISTORIUS *lib. 1. histor. Polon. plenioris p. 58. quod regnandi artes nonnisi a naturali iudicio & vfu magistro habeant, simplicitate legum & fide pactorum multis aliis populis superiores.**

o) Lo-

confundenda, sed adhuc diuersa ab hac disciplina sunt (o).

§. IX. Sic *notitia singularis reipublicæ* ostendit historice & eruit peculiarem nexum certæ alicuius ciuitatis, occupaturque circa perspicendas & enucleandas rationes, quibus hæc vel illa ciuitas administratur (p). Sed ius publicum tantum circa *leges* tum intelligendas tum applicandas versatur,

§. X.

o) Logica, Metaphysica & politica aliæque disciplinæ, in iure priuato vsum aliquem præstant; sed tamen non sunt ipsius iuris priuati *pars essentialis*. Ius publicum particulare etiam pluribus *adminiculis* indiget aliunde deiuuentis, v. c. iure canonico, feudali, historia politica & prudentia œconomica. Quid mirum itaque, quod hæc quoque disciplina alia adminicula in suos trahat vltus?

p) Latius versatur hæc *notitia*, quam *ius publicum*. Equidem hæc *notitia* itidem potest esse vel *generalis* vel *specialis* seu *singularis*, vt illa nexum in genere ciuitatum, abstrahendo a rebus publicis particularibus, sistat, sed ita a *politica* seu *prudentia civili* stricte dicta non distinguitur, quoniam huius officium est, *rerum faciem & constitutionem sistere*. *Singularis Reipublicæ notitia* circa hanc vel illam ciuitatem versatur, & particulares eius rationes, quibus administratur, refert. Vtraque disciplina occupatur circa idem obiectum, *ciuitatem* scilicet, sed *diuerso modo*. Ius publicum *vniuersale* quidem *sub ratione iusti*, seu quatenus ius naturæ statum publicum dirigit, adeoque tantum *leges* enucleat: *notitia* hæc *specialis* vero intimam ipsius ciuitatis in indiuiduo consideratæ *naturam & statum* enucleat, in vires eiusdem inquirit, defectus ac morbos non dissimulat, & sic quoque *ipsas leges particulares* publicas examinat, vtrum statui sint conformes, nec ne?

§. X. Subinde quoque præsens disciplina vnice iuris naturæ præcepta agnoscit: sed *notitia Reipublicæ* aliunde petenda, plurimaque eo nomine ex actis publicis, antiquis monumentis, (q) propriaque experien-

ne? originem omnium accurate inquit, mutationes varias earumque causas exhibet, & quo euentu omnia in republica cesserint, docet. Breuiter, hæc notitia non est mere *historica*, sed *erudita*, vt loquitur BOECLER *de notitia S. Rom. Imp. lib. I. c. 1. in f. h. e. politica*, quæ non est cuiusuis hominis, sed eorum, qui reipubl. constituendæ & tractandæ intellectum habent, & subacto iudicio præditi sunt, vt prætextus & colores a veris rerum causis separare possint. Conf. BOECLER. *diff. de notitia Reipubl.* Præclare ad hanc ipsam notitiam viam sternit HERTIVS *diff. de notit. singul. reip.* vbi omnia adminicula & mediâ, ad talem notitiam perueniendi, erudite, pro more, suppeditat. Conf. CONRING. ad *Lamp. p. 3.*

q) Notitia rerumpubl. inprimis *historiam* pro fundamento habet. Quærendus est primus ortus Reipublicæ: inuestiganda sunt incrementa, decremента, mutationes, structura eiusdem intima, subsidia, quibus nitatur, aliaque, ex quibus animus ciuili scientia subactus *solidam* aliquam *notitiam* colligere possit; hanc enim, vt & *ciuilem præterea scientiam* præsupponimus, ne alias iudicium aliquod obliquum ex antiquis monumentis feramus, cum sæpe contingat, vt rerum externarum specie incauti decipiantur. Talem plerarumque rerumpublicarum Europæ historiam, ad scopum prudentiæ ciuilis contexendam, suscepit CONRINGIVS, & privatos intra parietes auditoribus suis tradiderat, quam deinceps insalutato autore, qui vltimam manum huic labori pondum addiderat, sub titulo *thesauri rerumpubl. quadripartiti* edidit OLDENBURGER.

rientia sunt desumenda, exactoque iudicio ponderanda.

§. XI. Quo magis vero POLITICA cum hac disciplina confundi solet, (r) eo maior cura

GER. Suscepit proinde HERTIVS consilium, vti promisit in disert. de notitia singul. Reipubl. §. 32. de opere hoc recomponendo, & addendis, quæ desunt. Non parum etiam hanc notitiam promouent memoria, quas memoires vulgo vocant, quales plures exstant. v. c. *Memoires de Rochefort*, quæ concernunt ministerium Richenlii & Mazarini, *Memoires de la Cour d'Angleterre par la Comtesse d'Aunois* 2. vol. 1696. *Memoires de Bellieuro & de Sillery* 2. vol. 1696. *Memoires de Duplessis*, *Memoires de Schwede* par Chanut, *Memoires de Marechal de Bassompierre*, *Memoires de Buffy Rabutin* &c. Conferunt quoque huc plurimum relationes BOTTERI, SANSOVINI, ENTIS, HONORII, BELLI &c. quæ ex instituto Venetorum natae, quippe qui legatis suis in mandatis dare consueuerunt, ut, pendente legatione, omnia, quæ ad mores summorum imperantium spectant, item ministrorum & opes reipubl. scripto comprehenderent.

7) Confusio harum disciplinarum diuersarum plerisque politicis solennis est, de quo etiam conqueritur HUBER de iure ciuitat. l. 1. S. I. c. 1. §. 14. vbi vnicum LIPSIUM excipit, quod nihil alieni admiscuerit. Neque BOECLERVS excipi potest, vti quidem putat HUBER. cit. l. nam & plura, quæ iuris sunt, immiscuit. Iam suo tempore GROTIUS de I. B. & P. in proleg. §. 57. hanc confusionem annotauit, & precauendam esse censuit his verbis: *Temperavi me ab his, quæ alterius sunt tractationis, ut quæ docent, quid ex usu sit facere, quia isti suam artem habent specialem politicam, quam recte ita solum tractat Aristoteles, ut alieni nihil admisceat, contra quam fecit Bodinus, apud quem*

cura adhibenda, vt limites vtriusque disciplinæ exacte ponantur. In eo omnino conueniunt, quod vtraque circa *ciuitatem* occupata sit, & optime inter se conspirare possit (s).

§. XII. Differunt vero in eo (I) quod
ius

quem hæc ars cum iuris nostri arte confunditur. Fatendum vtique est, ICTorum ineptiam in culpa fuisse, quod disciplinam iuris publici vniuersalis sibi vindicaverint politici. Cum enim ICTi putarent, tantum ad forum suum spectare, quæ iuris Romani sunt, adeo, vt etiam *ius publicum particulare ad politicam* quidam traherent, & ICTis desuper quæstionem mouerent, politici hanc iuris partem tanquam derelictam occuparunt, quod & *scholastici Theologi* in ea parte iuris naturæ fecerunt, quæ priuata dirigit hominum negotia. Accedebat etiam hæc ratio, quod vtraque disciplina circa *ciuitatem* versaretur, vt manus adiutrices sibi invicem porrigere deberet, ex quo facile confusio sequi poterat. Enoluas modo ALTHVSIVM, ARNISAEVVM, BESOLDVM aliosque, qui semper illa, quæ iuris sunt, immiscent. Quin & ipse HADRIANVS HOVTVYN hanc disciplinam *de iure publico vniuersali* edidit sub titulo *Politicae generalis*, hac ex ratione, vt in *Prefat.* monet, quod *ciuitatem* concernat, & iuris ad ciuitatem pertinentis regulas contineat.

§) In applicatione combinari optime possunt. Videntur huc collineasse ICTi Romani, ius per artem *boni & æqui* desinientes, insimulque indigentes, ius quoque non tantum regulas *æqui* sequi debere, quod quidem ipsius proprium est officium, sed etiam in subsidium exhibere debere *rd bonum* h. e. *utile*, quod sæpe *bonum publicum* dicitur. l. 1. d. *vsucap. l. 13. in f. ad Sc. Vell. l. 13. §. 1. de vsufr.*

ius publicum vniuersale respiciat ciuitatem sub
ratione iusti, politica vero sub ratione utilis (t).

§. XIII.

*) *Negotia publica utrobique obiectum faciunt, sed
modus considerandi diuersus adest. Aliud est, inqui-
rere, an hoc iustum sit, h. e. an saluis legibus naturæ
a principe fieri possit? & aliud, an utile sit, h. e. an
conducatur & expediat? hoc ex regulis prudentiæ, illud
ex legibus naturæ diiudicabitur. Hac consideratione
temperantur sæpe actiones publicæ, vt licet iuste ali-
quid fieri possit, tamen illud paulatim suspendatur,
cum peculiaris ratio resistat. Prædicatur vero iustum
de actionibus in sensu tum aiente, tum negante. Prio-
ri acceptione complectitur, quicquid legibus naturæ
præcipitur: posteriori, quicquid iure naturæ non est
prohibitum, & ita facultatem moralem agendi designat.
Priori in sensu iustum semper simul utile est, quia vni-
ce pacem & tranquillitatem humani generis intendit,
in quo vera utilitas consistit, & quicquid huic refragatur,
simul est inutile, cum status & vinculum hu-
mani generis eo ipso tollitur, licet utile, sed apparen-
ter, videatur. Præclare CICERO lib. 3. de offic. quod
turpe est, id nunquam est utile, ne tum quidem, cum id,
quod esse utile putes, ad piscare. Hoc enim ipsum utile
putare, quod turpe sit, calamitosum est. Ecquid enim
utile, quid inutile aliud est, quam quod hominem con-
seruat in sua duratione vel non conseruat? Leges pacis
sunt ad conseruandum vinculum humani generis, &
eatenus dicuntur toti generi humano utiles. Bonum
enim quodlibet ex diuerso considerandi modo dicitur
honestum, si respectu suæ causæ; utile, si respectu suo-
rum effectuum, quos producit; iucundum, si ratione
fruitionis præsentis consideratur. Iam omnes fatentur,
leges naturæ esse bonas, ergo quoque sunt utiles, &
sic quicquid ab hoc tramite recedit, est quoque inuti-
le h. e. ab arte recte viuendi alienum. Vt enim medici-
na valetudinis, navigationis gubernatio, sic viuendi ars*

est

§. XIII. Hinc (II) regulæ prudentiæ civi-
lis magis *consilia* sunt, neque adeo necessitant;
(u) sed regulæ huius iuris partim neces-
sitant,

est prudentia. CICERO lib. 5. de finib. c. 6. Ast ita
quidem *rd utile & iustum* non recte discernuntur, mul-
to minus opponuntur. Sed circa actiones, prout *iustæ*
dicuntur *in sensu negante*, sæpe euenit, vt regulæ *iusti*
& *utilis* inter se collidant, adeoque aliquid *licite* fieri
possit, sed non *expediat* propter varias circumstantias,
quæ impediunt, ne tale quid fiat. An vero hoc vel
illud hoc sensu iuste fiat, expendit Ictus: an ex *visu*
reip. illud ipsū sit, politicus suggerit. Sic licite ma-
gistratus *perpetui* vel *temporarii* constituuntur, *indige-
na* vel *alienigena*; sed hic rationes politicae aliud de-
terminare possunt: v. c. in Romana Reipubl. arcanum
status publ. erat, habere magistratus *annales*, item ma-
gis *extraneos* ad habenas Reip. admittere, quam ciues,
ne hi, ad gubernaculum admissi, seditiones moverent
l. 3. *D. de offic. assess. l. 10. Cr de assess. & domest. l. 1.*
C. vt nulli patriæ suæ administr. permit. Quod si autem
vilitatis respectus cum iusto *in sensu aiente* repugnat,
tunc merito ille seponendus, quanquam *publicæ utili-
tatis species præ honestate* contemnatur, vt conqueritur
CICERO lib. 3. *de offic.* Sic in plurimis rebus publ.
expediaret, vnius imperio potius rempubl. administrari,
quam populari; sed inde nemini ius, rempubl. inu-
dendi, aut alio modo turbandi, nascitur.

*) Suggesti prudentia *media*, quibus *caute quis agere pos-
sit*, *cautioribus vitur consiliis*, in postevum providet, est
omni ratione *protectior*, vt ait CICERO *Philipp. 13.*
circa *princ.* quæ siue quis adhibeat, siue non adhibeat,
legis nature regulas non violat, cum obligationem le-
gis externam hæc præcepta non habeant. Imprudens
est, qui consilia sana negligit, cum pleraque tamen in
*summa fortuna auspiciis & consiliis, quam telis & ma-
iudis*

sitant, partim legitimum ius agendi concedunt.

§. XIV. (III) Regulæ prudentiæ civilis magis *probabilitate* fundantur, (x) adeoque

nibus gerantur. TACITVS *lib. XIII. anal.* Et tandem, si aliqua *obligatio* in regulis prudentiæ occurrit, hæc mere *interna* est, si alias consilium sit sobrium, & alterius conservationem intendit. Si princeps de iure ad suas leges non est adstrictus, quamvis *regulæ prudentiæ* sæpe contrarium suadeant, quia regis ad exemplum totus componitur orbis. Quando uxorem civicam virginem ducit, legibus naturæ nihil contrarium agit, peccat tamen sæpe contra principia politica. Optime CICERO: *Iudex statuit de præteritis, de futuris senatus.*

x) Prudentia civilis quoad maximam partem hauritur ex *inductione rerum singularium*, seu *factorum* & *exemplorum*, quæ debent esse *certa, vera* & *intellecta*. Prudentiam enim *longa vita* & *multus rerum usus* affert, ut ait DION. HALICARN. *lib. 8. c. 28.* Ex eventibus rerum variis variæ propositiones hauriuntur, quæ licet non omni ex parte sint uniuersales, quoniam futura, & inprimis euentus rerum ignorantur, tamen perquam probabiles esse solent, si ponamus, vix aliam rerum faciem in posterum futuram esse, quam quæ iam antea sæpe ita cotingit. Et huius generis politice obseruationes sunt, quæ FORSTNERVS, BERNEGGERVS, AMELOTTVS, alique *ad tacitum* collegunt. Sed tamen & hæc propositiones fallere possunt, dum vel minima & occulta circumstantia alium euentum producere potest; interim qui talem regulam prudentiæ adhibuit, prudenter versatus esse dicitur, licet ex voto negotium non successit. Optime Imperator ANTONIVS *lib. 7. §. 49.* philosophatur *præterita*, inquit, *recole, totque imperiorum mutationes.* In-

que in illis non semper demonstratio datur, secus ac in iure naturæ publico.

§. XV. Prudentia Ciuilis (IV.) statum publicum format, & formatum vel corrigit, vel conseruat, adeoque hætenus quoque leges publicas commendat, mutat, temperat & corrigit; (y) sed sensum earundem peni- tiorem & applicationem haud tradit, quod ad nostrum institutum spectat.

§. XVI.

de licet & futura prospicere, eiusdem enim generis omnino futura sunt, nec possunt eorum, quæ nec sunt, modulum egredi. Eadem repetit lib. 10. §. 27. cogita, inquit, iugiter tecum, qualia nunc sunt omnia, talia prius acclitata, cogita & talia futura esse.

y) Nouit Politicus, leges ad formandam & conseruan- dam rempubl. vtramque facere paginam, adeoque qua- les sint ferendæ an latæ emendandæ, an abrogandæ, an nouæ addendæ? consultat. In specie de iure pu- blico vniuersali politicus *obiter* quoque agit, quatenus cauere debet, ne consilia eius eidem sint contraria, sed sensum eorundem intimum euoluere, ab instituto suo alienum esse nouit. Interim tam arcte sæpe regulæ *pru- dentia ciuilis* cum his *iustitiæ* sunt coniunctæ, vt di- uelli tuto non possint; hinc sicut ICtus non inuidetur, si regulis *iustitiæ* quoque addant respectum *utilitatis*; ita politicis quoque non semper inuidendum, si *iusti* respectum aliquando admisceant, quatenus id *obiter* sit. Ostendit itaque politica, nihil esse temere in re- publica tentandum, quod legibus publicis vniuersali- bus repugnet; quæ autem talia sint, ex hac disciplina desumit, & sæpe ad forum suum applicat, vti ICtus principia politica. Suadet prudentia ciuilis *iustitiam*, legum culturam; sed quomodo hæc obtineatur, huius di- ciplina est.

§. XVI. Sic itaque (V.) a prudentia civili alienum est, iura imperantium & obligationem subditorum ex professo (z) excutere, quippe quæ post constitutam demum & formatam ciuitatem expendit ICtus.

§. XVII. Quo ipso quoque hæc disciplina satis distinguitur a ratione status, quam vocant, quæ media suggerit, quatenus status publicus in illo statu, in quo

z) Opponitur: iura hæc ad curam regiminis publici pertinere, hæc ad prudentiam civilem referri debere. Sed politicus iura non euoluit aut explicat, sed quid circa exercitium iurium conducat, docet. Porro obicitur: hos duos respectus utilis & iusti non posse segregari. Imo vero possunt, diuerso considerandi modo, si principia consideras, ex quibus singulæ conclusiones hauriendæ, licet in applicatione vtriusque respectus ratio habenda sit. Denique contendunt quidam, rempubl. potissimum constitui ex nexu imperantium & parentium, tunc autem nihil aliud esse, quam seriem iurium imperantis & subditorum obligationum, ergo cum nexus hic ad prudentiam civilem spectet, merito quoque considerationem horum iurium ab hac disciplina non videri alienam. Verum distingui potest inter generalem aliquam superficialiæque huius nexus considerationem, quam in prudentia civili admittimus, quatenus status publicus inde efformatur, hunc scilicet in finem, vt consilia sobria & salutaria possit suggerere, & de mediis consultare, id quod vix aliter, quam cognito nexu reipublicæ, fieri potest; & inter penitiorum solidiorumque horum iurium pertractationem. Hæc ad disciplinam iuris spectat, sufficitque adeo politico pro scopo suo, vel digno ostendere iura principis.

a) Re-

quo felicitatem suam quærit, conseruari possit (a).

§. XVIII. A iure gentium strictè dicto quomodo differat hæc disciplina, iam *cap. antec. dictum.*

§. XIX. Denique a iure publico particulari hæc differentia superest, quod *uniuersale* ad omnes ciuitates se extendat, *particulare* vero in singulis populis variet, ac succinctius alibi, alibi diffusius sit (b).

§. XX.

a) Reuera itaque *ratio status* ex principiis prudentiæ civilis fluit, adeoque exinde quædam deducta conclusio est. Quilibet homo conseruationi suæ studet, & illius status appetit confirmationem, in quo securitatem & felicitatem quærit. *Status vero ratio*, quatenus ad rempubl. spectat, denotat *solertem indagacionem mediocorum, quæ ad conseruationem tendere possunt.* Hæc vero media variorum consiliorum ansam præbent, quorum anima inprimis in *applicabilitate*, vt ita loquar, quærenda, sine qua frigent. Plura huiusmodi consilia e Doctorum museis hæctenus prodierunt, quæ tamen vt plurimum inania & ieiuna deprehensa sunt, postquam negotiis publicis expediendis raro interfuerunt, & vtrum ad praxin deduci possint, haud ponderare potuere, id quod consilia passim edita in libellis de *ratione status imperii nostri* satis probant. Nam *applicabilitas* acquiritur ex notitiâ humani generis intima, & negotiorum publicorum, vnde animus inexercitatus hic reuera est ineptus.

b) Ita rem totam complectitur Dn. HERTIVS *diff. de iurisp. vniuers. S. 2. §. 5.* vnde sequitur (1) particulare posse mutari vel *expresse*, vel *tacite*, mutato statu reipubl. (2) Nec ex rationis dictamine dependere, quamuis non debeat esse contra rationem. (3)

§. XX. Quemadmodum vero ius civile privatum aliquid addit, vel detrahit iuri naturæ (c), ita quoque suo modo dici potest

Ad hoc obligari imperantem per modum pacti specialis. (4) Alii reip. non æque applicari posse. (5) Sæpe incertum esse posse, adeoque demonstrationem talem non admittere, quæ omnia fecus sunt in universali. Quo magis autem receditur a liberrima & absoluta regnandi potestate, eo magis crescit ius publicum *particulare*, quia eo magis restringitur libertas principi, vel imperanti competens, imo quod optime observat HERTIVS *cit. l. quo magis republ. subiacent hierarchiæ papali, eo magis ius publ. particulare crevit*, & intricatius factum ob tot controuersias, quæ seculari potestati motæ fuere. Ceterum ex quibus fontibus singularum rerumpubl. iura particularia publica hauriri debeant, præclare ostendit MAVRIT. *de princip. iur. publ. cap. 2.*

c) De iure privato civili hoc traditur in *l. 6. D. de I. & I.* Scilicet ius naturæ in complexu suo est admodum generale & simplex, neque adeo magnum apparatus ad sui observantiam requirit sed *sufficere potest, ubi simpliciter vivitur.* Quo simplicior vita in rep., eo simpliciores leges, quia mores simplices leges plures non requirunt. Germani prisce in magna simplicitate vivebant, nec multis ambagibus legum indigebant, multo minus illæ subtilitates apud eos notæ erant, quæ penes luxuriosos Romanos TACITVS *lib. 3. annal. p. 94.* ipse faterur, *leges primitus rudibus hominum animis simplices fuisse*, neque de patriarchis legimus, quod villas leges alias agnouerint, quam simplicissimas iuris naturæ. Ast postquam luxus ambitione corruptit republ. multis his præterea sunt *superaddita* ex seculi vitio, multa *detracta*. Vti mores legislatoris compositi sunt ad luxuriam & ambitionem, ita sese habent leges.

test de iure particulari publico, quod vniuersali
aliquid addat, vel detrahat; hoc quidem,
dum circumscribit potestatem imperantium,
illud vero, dum rationes exercendi summam
potestatem, vel alia iura describit, & qui-
bus cum solemnitatibus exerceri debeant,
doçet.

CAP.

leges. Etenim iuris naturalis præceptis addunt plura
solennia, quæ *additamenta iuris ciuilibis* a naturalibus
præceptis semper caute separanda, vt, quid *naturale*
in iis sit, quid *ciuile* recte diiudicari, & vnumquod-
que ex suis *propriis principiis* explicari queat: *natu-
ralia* quidem ex hac nostra doctrina, *cetera* vero,
quæ hinc superaddita sunt, ex ratione status ciuilibis.
Deinde quoque quædam addit per vteriore determin-
nationem, quæ *iure nature* inderterminata derelicta;
sed eo ipso, quo sub nullitatis pœna eidem aliquid
addit, simul detrahit, cum ita obligationi detrahitur
aliquid, vt valere non possit, si *additamentum ciuile*
deficiat, imo eo ipso detrahere videtur, dum natu-
rali præcepto non assistit. In iure particulari pu-
blico similia deprehenduntur: si simplicius iura vniuer-
salia obseruarentur, publica salus esset satis tuta, sed
dum plura detrahuntur, dum adduntur, male coha-
rens vt plurimum, & ægrota inde oritur facies reip.
Imperantis potestati si aliquid detrahitur, ille ordinariè
contra niti solet, proceres suam libertatem tueri: inde
confusio rerum, vel internæ pacis defectus. Si plura
solennia adduntur negotiis publicis, impedimenta plu-
ra oriri solent, & alia mala, ad exhauriendas totas
provincias apta.